

Nr 50.

Warszawa

$\frac{4}{16}$ grudnia 1868 r.

Wychodzi
w każdą środę.

Redakcja przy ulicy Nowy Świat
Nr. 28.

MERKURY

dołatek tygodniowy do Ekonomisty.

TYDZIEŃ FINANSOWY.

Polityka wschodnia widocznie zaprzęta obecnie dyplomacją; grają w niej rolę już nie same dwa lub trzy wielkie mocarstwa, jak dawniej, ale i Prusy i Węgry. Prasa pruska długo pracowała nad zjednaniem Węgier widokom pruskim, — dając do zrozumienia że uwaga ich powinna się zwrócić na Wschód, a całkiem odwrócić od Niemiec, zupełnie dla nich obojętnych; tymczasem najważniejszy organ węgierski *Pesti Naplo* jednym podmuchem rozwił marzenia prasy pruskiej, oświadcza się bowiem za ścisłym wykonaniem traktatu pragskiego i za stanowczym utrzymaniem linii Menu. Oświadczenie to ma szczególną doniosłość w obec zmiany gabinetu angielskiego. Tęj to zmianie przypisują cofnięcie wysuniętych już pozycji w Rumunji, Grecji, a wreszcie i złagodzenie bezpośrednich stosunków między Prusami a Francją. Są to jednak tylko rokowania, nieprzynoszące nic stanowczego; tymczasowość trwa ciągle i żadne zapewnienia, żadne drugorzędne kombinacje, nie są zdolne obudzić do normalnego ruchu przemysłu i handlu, ustalić kredyt. Wpłynęły one na kursa giełdowe, ale bilansów bankowych polepszyć nie są w stanie. Powiększenie portfelu banku francuskiego o 18/m. fr. nie ma innego znaczenia jak tylko zbliżenie się do końca roku wielu terminów realizacji umów. Podwyższenie przez bank angielski stopy skupu do 3°/_o w dzisiejszych okolicznościach nie oddziała na bank francuski.

Finanse włoskie postępują dość pewnym krokiem. Minister skarbu złożył Izbie budżet sprostowany z deficytem 70/m. lirów, zmniejszonym do 11 m. za pomocą specjalnego budżetu funduszów kościelnych. Jest więc prawie pewność, że nie będzie potrzeby użycia kredy-

tu, chyba tylko w celu usunięcia kursu przymusowego. W takim stanie rzeczy renta włoska utrzymuje się na 60°/_o, a mienne na złoto wynosi 6°/_o, kiedy rok temu wynosiło 15°/_o. Jako pierwsze kroki wstępne ku zniesieniu kursu przymusowego, uważane jest rozporządzenie ministra handlu, nakazujące wycofanie drobnych biletów obiegowych, wypuszczonych przez rozmaite instytucje, a między innymi przez kasy oszczędności. Cyrkularz ministra mówi, że podobne emisje nie mają teraz przyczyny bytu, skoro prawo specjalne upoważnia bank narodowy do wypuszczania biletów drobnych, nawet 1-lirowych, a monety zdawkowej wcale nie brak.

Blіszym dla nas, a pocieszającym faktem jest gromadzenie przez bank państwa w Petersburgu zapasów złota w kasie wymiany, które poprowadzić może drogą naturalną do tegoż zbawionego środka finansowego i wyższej administracji — zniesienia kursu przymusowego. Fundusz ten wymiany rośnie z każdym miesiącem i z 84 m. w r. z. dochodzi obecnie do 145/m. rubli.

Po świetnej emisji akcji drogi żelaznej Tambow-Saratow (na 48470 akcji podpisano przeszło 2 miliony), nastąpiła w d. 28 listopada emisja akcji dr. ż. Charkow-Kremenczug na dwóch placach zagranicznych, — londyńskim i berlińskim. Podpisy londyńskie pokryły w trójnasób akcje wystawione na 1.300000 f. st.

Giełda warszawska mało robiła tranzakcyj, będąc pod wpływem berlińskiej, zajętej obecnie emisją akcji dróg żelaznych ruskich. Wexle zagraniczne zdrożały o $\frac{1}{8}$ do $\frac{1}{2}$ 0/0.

KURSA GIEŁDY,
w tygodniu 7—12 grudnia 1868 r.

	Sto- pa o/0	RÓWNIĄ (pari)	CENA RZECZYWIŚTA W TYGODNIU						Stosu- nek do równi na 100
			Poniedz. 7 grud.	Wtorek 8 święto	Środa 9	Czwar. 10	Piątek 11	Sobota 12	
1. Papiery publiczne.									
a) Rządowe.									
Polskie.		R	u	b	l	e			
	{ Obligi Skarbowe (r. 100. 150. 500).	4	100	.	.	.	.	*78	*78
	{ Obligacje cząstk. (zł. 500) z kup.	4	75	.	.	.	102,50	.	136 ² / ₃
	{ Cert. ban. na obl. cz. A (z. 300) z kup	5	45	.	.	.	51,25	.	113 ⁵ / ₆
	{ " " " B (z. 200)	0	30	.	.	.	27	.	90
	{ " " " " " "	5	30	.	.	.	33	.	110
{ Dow. Kom. Cen. Lik. (różne sumy).	0	100	.	.	.	*58	.	*58	
{ Listy likwid. (r. 100. 250. 500. 1000)	4	100	67,75	.	67,65	67,50	67,40	67 ² / ₅	
{ kupon.....	.	.	.	.	.	.	.	0,13 ¹ / ₃	
Ruskie.	{ 5-ta pożyczka (500).....	5	100	.	.	.	*81,50	.	*81 ¹ / ₃
	{ Pożyczka premjowa z 1864 r.	5	100	138,50	.	138,50	138	138	138
	{ " " " z 1866 r.	5	.	134,50	.	134	134,75	135	135
	{ Metaliki (300) } lutowe	4	100	100,75	.	100,75	100,75	100,75	100 ³ / ₄
	{ " " " } sierpniowe	4	100	100,33	.	100,33	100,33	100,33	100 ¹ / ₃
	{ Bilety banku Pańs. (100 i wyżej)..	5	100	.	.	.	86,50	.	86 ¹ / ₂
b) Towarzystw i Spólek.									
Polskie.	{ Listy Zast. (30. 75. 150. 750. 3000).	4	100	84	.	.	.	.	84
	{ " " " ser. 2	4	100	.	.	79,50	.	.	79 ¹ / ₂
	{ " " " kupon.....	5,475	100	.	.	.	.	1,88 ⁸ / ₉	.
	{ Oblig. Tow. Kred. Ziemińskiego	dlw.	60	99	.	99	99,25	99,25	99
	{ Akcje Dr. Żel. W-W. (100)	4	100	.	.	.	66	66	110
	{ " " " W-B. (100. 150)	4	100	.	.	.	.	*65,50	*65 ¹ / ₂
Rus.	{ " " " Teresp. (100).....	5	100	.	94	.	94,25	.	94 ¹ / ₄
	{ Obligacje " "	5	100	90	.	90	90	.	90
	{ Akcje " " Łodzck. (100).....	5	100	.	.	.	.	.	.
{ Akcje Gł. Tow. Dr. Ż. (125)	5	125	.	.	.	119,75	.	95 ⁵ / ₆	
{ Obligacje " "	4 ¹ / ₂	100	.	.	.	.	.	.	
2. Wexle.									
Berlin.....(Tal. 100) 2 mies.	.	92,857	107,10	.	107,55	107,47 ¹ / ₂	107,55	107,47 ¹ / ₂	115 ³ / ₄
Gdańsk..... (100) "	.	92,857	.	.	107,40	.	107,47 ¹ / ₂	.	115 ² / ₄
Hamburg.....(M.B. 300) "	.	140,855	162,45	.	.	.	162,75	.	115 ¹ / ₃
Londyn..... (L. 1) 3 "	.	6,304	.	.	.	.	.	7,32	116 ¹ / ₉
Paryż..... (Fran. 300) 2 "	.	75,214	.	.	87,45	87,30	87,52 ¹ / ₂	.	116 ¹ / ₃
Wiedeń..... (Gul. 150) "	.	92,857	.	.	91,65	.	.	.	98 ³ / ₄
Petersburg....(Rub. 100) 1 "	.	100	.	.	.	.	99	.	99
3. Monety.									
Półimperjal.....	.	5,15	.	.	.	.	6,02	.	116 ⁹ / ₁₀
Napoleonor.....	.	5	.	.	.	.	.	.	.
Dukat holenderski.....	.	3	.	.	.	.	3,45	.	115
Rubel srebrny.....	.	1	.	.	.	.	.	.	.
Talar pruski.....	.	0,92.857	.	.	.	.	1,08 ¹ / ₂	.	116 ⁶ / ₇
Gulden austrjacki (papierowy)	.	0,62.906	.	.	.	.	0,62	.	99 ¹ / ₂

Warszawa.—Londyn.—Paryż.—Wiedeń.—Berlin.—Frankfurt.—Amsterd.—Hamburg.

STOPA SKUPU:	{ bankowa:	6 ⁰ / ₀	3	2 ¹ / ₂	5	4	3 ¹ / ₂	3	—
	{ giełdowa:	—	2 (2 ¹ / ₂)	1 ³ / ₄ (2 ¹ / ₄)	5	2 ³ / ₄	3	3	2 ¹ / ₂

STAN OPERACJI BANKU POLSKIEGO.

	w d. 5 grudnia	w ciągu tygodnia		w d. 12 grudnia	
		przyb. (+)	ub. (—)		
	r	u	b	l	i
1. Skup: Portfel } wexli kraj. {	w Warsz.	2.654.426, 24	+	226 141, 28 ¹ / ₂	2.760.022, 99
	w Łodzi..	391.100, 63 ¹ / ₂	+	120.544, 53 ¹ / ₂	
	w Włocł.	419.078, 37 ¹ / ₂	+	30.861, 98 ¹ / ₂	
	„ zagranicznych	148.761, 10	+	39.582, 19	
2. Zaliczenia na papiery publiczne ...	555.543, .	+	36.594, 55	25.803, 94	429.868, 98 ¹ / ₂
3. „ na zast. towarów {	(a) wełny .	211.492, 60	+	30.357, 46	175.347, 47 ¹ / ₂
		(b) in. tow.	199.316, 96	+	
4. „ „ kosztowności	838.604, 12	+	13.096, .	16.216, .	552.423, .
5. Otwarte kredyty	5.232.579, 93 ¹ / ₂	+	611.704, 97 ¹ / ₂	648.061, 14 ¹ / ₂	5.196.223, 76 ¹ / ₂
			2.607.173, 18 ¹ / ₂	—	
6. Kasa: {	Monety srebrne	43.856, 27 ¹ / ₂	—	.	43.856, 27 ¹ / ₂
	„ złote	734.500, .	+	23.250, .	757.750, .
	Bilety Banku Polskiego	1.001.567, .	—	534.372, .	467.195, .
„ Kred. Cesarstwa	4.387.096, 41	—	518.323, 58 ¹ / ₂	3.873.772, 82 ¹ / ₂	
Łącznie (6)					

SKAZÓWKI I FAKTA BIEŻĄCE.

— Statystyczna wiadomość o telegrafach —
(podana przez p. Sane'a, jednego z autorów projektu liny telegraficznej francusko-amerykańskiej).

Listy i telegramy jednakowe mają przeznaczenie; telegraf jest najdoskonalszą pocztą listową. Jeżeli właściwe poczty listowe w Anglii do największego doszły rozwoju i wydoskonalenia, to w telegrafach wyprzedziły ją inne kraje, zwłaszcza Szwajcaria i Belgja. Stosunek liczby telegramów do listów w latach 1860 do 1865 był następujący:

w roku	w Anglii Belgji Szwajcarji		
1860 było listów	296	218	84
1861 „	273	195	87
1862 „	221	187	80
1863 „	197	114	74
1864 „	169	88	70
1865 „	161	73	69

Tak więc stosunkowo do liczby listów, ruch depesz telegraficznych w ostatnich latach przedstawia rozwój przeszło dwa razy większy w Szwajcarii i Belgji niż w Anglii. Jestto naturalnym skutkiem różnicy taryf: prosty telegram kosztuje w Szwajcarii i Belgji 1/2 franka, a w Anglii 1 shilling, t. j. prawie 3 razy tyle; a nawet na dalszą odległość 2 shil. Takie położenie rzeczy zwróciło już w Anglii uwagę Izb handlowych i prasy, i dla uzyskania niższej taryfy zaproponowano ażeby rząd wykupił linje telegraficzne. Rząd wygotował już stosowne projekta, a parlament niewątpliwie uzna konieczność i ważność reformy.

Pod względem stosunku liczby stacji telegraficznych do ludności przypada:

w Szwajcarii 1 stacja na	9962 mieszkańców
„ Belgji	17650 „
„ Prusach	20870 „
„ Francji	30100 „
„ Anglii	31200 „

W Prusach rozwój sieci telegraficznej mało zostawia do życzenia; ale inaczej się rzecz ma co do taryfy, stopniowanej według stref (odległości). Po ostatniemu obniżeniu od 1 lipca 1867 r. opłata prostej depeszy wynosi:

za pierwsze 14 mil.	5 sgr.
„ 50 „	10 „
na większą odległość	15 „

Skutkiem tego zniżenia liczba depesz w 1-6j strefie potroila się, a w 2-6j podwoila w porównaniu z odpowiednią epoką roku poprzedniego.

W 8-u latach 1860—1867 rezultaty były następujące:

Rok	Liczba telegramów	Dochód w talarów	na przecięciu w 1 telegram
1860	268538	214476	0,80 tal. = 24 sgr.
1861	322122	244236	0,76 „ = 22,8 „
1862	498419	258386	0,52 „ = 15,6 „
1863	687641	313462	0,46 „ = 13,8 „
1864	974163	353897	0,35 „ = 10,5 „
1865	1.133624	402832	
1866	1.489727	484029	0,32 „ = 9,6 „
1867	2.307999	699982	0,29 „ = 8,7 „

Niemiecko-austriacki związek telegraficzny posiadał w r. 1855 stacji 234, w r. 1860—545, a w 1865—1362.

Z tych 1362 stacji miały:

Prusy	469
Austria	400
Wirtemberg	139
Baden	94
Bawarja	79
Holandja	70
Hanower	59
Saxonia	35 i t. d.

— Handel mlekiem i serem.

Wydane w r. 1868 w Stuttgardzie dzieło Böttgera pod tytułem: „Der rationelle Betrieb der Milch-wirtschaft” (Racjonalne gospodarstwo mleczne), obejmuje wiele ciekawych szczegółów o doniosłości handlu nabiałem, które dla naszego kraju, przeważnie rolniczego, nie powinny być bez interesu.

We wszystkich krajach nadbałtyckich, oraz w Bawarii, Holandji i Francji, masło stanowi jeden z ważniejszych artykułów wywozowych. Głównym placem dla handlu masłem jest Hamburg—najwięcej zasilany przez księstwa nadelbańskie, zaopatrujące przede-wszystkiemi potrzeby Anglii. Trzy razy do roku, w terminach stale oznaczonych, kupcy hamburscy zjeżdżają do Kiel dla zawierania umów z wytwórcami. Pierwszy termin (13 stycznia), w którym umawiają się o masło wyrabiane w czasie od jesieni do 1 czerwca; drugi termin (3 lipca) o tak zwane czerwcowe masło, które jest uważane za najtrwalsze; trzeci termin (8—9 października) o masło letnie, które zawiera w sobie najwięcej tłuszczu i dlatego najdrożej jest płacone.

W południowych Niemczech, a mianowicie w Bawarii, Wirtemberskiem i nad Renem, tylko masło topione stanowi przedmiot wywozu.

Najwięcej w Europie zużywa się masła w krajach północnych i środkowych,daleko mniej w krajach południowych, gdzie oliwa więcej jest w użyciu. Masło wyrabiane w podzwrotnikowych krajach jest po większej części płynne. W Indjach i na całym Wschodzie takie masło nazywa się Ghí i w wielu okolicach stanowi ważny przedmiot handlu.

Najwięcej ze wszystkich narodów kuli ziemskiej zużywają masła Arabowie. Wedle opowiadań Burckhardta, każdy Arab musi mieć na śniadanie filiżankę topionego masła. Z tego też powodu niezmiernie transporta masła wchodzą do portów arabskich.

W takich okolicach, gdzie mleko w stanie naturalnym, ani przerobione na masło, nie może być spotrzebowane, najodpowiedniejszym jest przerobić je na ser. W tym kształcie nabiał najwłaściwszym jest do wywozu i największe korzyści przynosi. Z tego powodu wyrób sera stanowi w wielu miejscowościach jedną z głównych gałęzi przemysłu rolnego. Pomimo to wszakże w wielu krajach, nawet przeważnie rolniczych i daleko posuniętych, jak np. w Niemczech środkowych i nad Renem, ziemianie kontentują się wyrabianiem masła i zużywają kazein w formie zsiadłego mleka i maślanki na pokarm dla cieląt i świń,—sposób zużycia najmniej ekonomiczny, gdyż kazein w formie sera niewątpliwie większe przedstawia korzyści.

Ważność sera jako pokarmu ludzkiego dawnó uznana została, szczególniej dało się to uczuć w ostatniej wojnie amerykańskiej. Dlatego też zwrócono się w Ameryce z całą gorliwością do prawidłowego wyrobu sera, i jakkolwiek tameczny wyrób, szczególniej pod względem zdolności dłuższego przechowania się, pozostawia jeszcze wiele do życzenia, wszakże nie można zaprzeczyć Amerykanom wielkiego na tej drodze postępu. Cała rzecz polega tam na podziale pracy i stowarzyszeniu, do czego Szwajcarja posłużyła za przykład. Urządzono wielkie fabryki sera, do których okoliczne gospodarstwa mleczne dowożą mleko i otrzymują w zamian odpowiednią ilość sera. Wedle sprawozdania new-yorkskiego towarzystwa rolniczego, istniało już w 1866 r. w samym Stanie New-York 413 fabryk

sera przerabiających mleko 171575 krów. W przecięciu otrzymują z krowy 300 funt. sera rocznie, czyli w ogóle 51.472500 funt., wartości 1.608515 f. st. W całym Stanie New-York liczą 1.128634 krów. Towarzystwo rolnicze ma nadzieję, że ze względu na korzyści jakie przedstawia prawidłowy wyrób sera, mleko z wszystkich tych krów w fabrykach na ser przerabiane będzie, a wówczas ilość wyrabianego sera podniesie się do 337.900000 funtów, wartości 10.531568 f. st. Ser amerykański wyrabiany na sposób Chester, głównie do Anglii bywa wywożony.

Wielkię doniosłości jest wyrób sera w Anglii. Pomimo to, sprowadzają jeszcze z zagranicy znaczną jego ilość; i tak: w r. 1856 sprowadzono 906078, w r. 1859—1.039180, a w r. 1861—1.636799 cent. ang. W ogólności wyrób sera w Anglii jest bardzo prawidłowy. Krowa angielska daje w przecięciu rocznie do 2000 kwart mleka, z którego po strąceniu odpowiedniej ilości na wychów cieląt, wyrabiają 3—5 cent. sera, a obok tego do 25 funt. tak zwanego masła serwatkowego, mającego 75% wartości zwyczajnego masła. W samem hrabstwie Chester i niektórych przyległych miejscowościach hrastwa Shropshire, wyrabiają około 23 milionów funt. sera z mleka 92000 krów.

Niemniej ważną rolę odgrywa fabrykacja sera w Holandji. Obliczają że po zaspokojeniu miejscowej potrzeby, pozostaje na wywóz 30—40 milionów funt. rocznie. Ser holenderski jest najłatwiejszym do przechowania i dlatego roschodzi się na wszystkie strony świata.

Francja wyrabia dosyć sera, szczególniej w wykwiń-tniejszych gatunkach; lecz nie jest w stanie wystarczyć na miejscową potrzebę, i dlatego sprowadza zna-czną ilość sera z zagranicy.

We Włoszech, a szczególniej w Lombardji, wiele sera wyrabiają. Roczny wyrób wynosi od 300000 do 400000 cent., wartości około 40 milionów fr. Sardynja odznacza się wyrobem wyborych owczych serów, z których rocznie około 30000 cent. wywozi za granicę.

Niemcy w ogólności wyrabiają dosyć sera, lecz bardzo mało na bandel zewnętrzny. Szczególniej odznaczają się miejscowości: Wschodnia Fryzja i Algau. W tej ostatniej znajdujemy fabrykację bardzo zbliżoną do szwajcarskiej. Gospodarstwo mleczne i wyrób sera były tam głównym środkiem podniesienia kultury i wartości ziemi.

O kraju naszym wzmianki nawet w powyższem dziele nie znajdujemy, a przecież warunki miejscowe nie sprzeciwiają się rozwinięciu gospodarstwa mlecznego i wyrobu sera na większą skalę. Zważywszy, że wedle obliczeń Grouven'a wartość sera wyrobionego odpowiada zupełnie wartości mleka świeżego do wyrobu użytego, że wyrób sera jeżeli nie większe to przynajmniej takie same jak wyrób masła przedstawia korzyści, że usilnie prowadzone gospodarstwo mleczne zbawienny wpływ wywiera na kulturę i podwyższenie wartości ziemi, — powinniśmy bacniejszą zwrócić uwagę na podniesienie tego gospodarstwa, co wszakże jedynie przy rozwinięciu wyrobu sera na wielką skalę da się przeprowadzić. Materjału nam nie brak, powiększyć go jeszcze możemy; — a doświadczenie przekonało, że nie tyle dobór materjału (mleka), ile umiejętnie jego przerabianie na dobro sera wpływa. W Saxonji z mleka od krów na stajni trzymanych, wyrabiają już dziś ser nie ustępujący holenderskiemu.